

УДК 94(476)

Беларускія медыкі-навукоўцы ў кантэксце развіцця еўрапейскай медыцыны ў канцы XVIII – першай палове XIX ст.

Бездэль В.Я., Хаданёнак В.М.

Установа адукацыі “Віцебскі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт”, Віцебск

2017 год аб’яўлены Годам навукі. Гэтая акалічнасць падштурхнула аўтараў звярнуцца да пытання станаўлення розных накірункаў айчынай навукі, у тым ліку і медыцынскай. Тым больш, што многія медыкі – ураджэнцы беларускіх губерній, добра вядомыя адкрыццямі ў вобласці практычнай медыцыны.

Мэта артыкула – ахарактарызаваць стан медыцынскай навукі ў беларускіх губернях у кантэксце еўрапейскіх тэндэнцый развіцця медыцыны.

Матэрыял і метады. Даследаванне падрыхтавана на матэрыялах перыядычнага друку і аўтарэфератаў дысертацый, прысвечаных пытанням станаўлення медыцынскай адукацыі на беларускіх землях, артыкулаў энцыклапедычных даведнікаў і біяграфічных слоўнікаў пачатку XX ст. Для дасягнення пастаўленай мэты і задач выкарыстоўваліся такія спецыяльна-навуковыя метады, як гісторыка-генетычны, гісторыка-сістэмны, гісторыка-тыпалагічны.

Вынікі і іх абмеркаванне. Увага надаецца станаўленню медыцынскай адукацыі на землях Рэчы Паспалітай. Першапачаткова выкладчыца-прафесарскі кантынгент запрашаўся з еўрапейскіх краін. Аднак ужо ў першай палове XIX стагоддзя адбылося станаўленне ўласнай медыцынскай школы. Яе прадстаўнікі значна пашырылі веды еўрапейцаў у вобласці хірургіі, бальнеалогіі, таксікалогіі.

Заключэнне. Зроблены вывад аб паспяховасці працы медыцынскага факультэта спачатку Віленскага ўніверсітэта, потым Медыка-хірургічнай акадэміі, нягледзячы на кароткі час іх існавання.

Ключавыя словы: Віленскі ўніверсітэт, медыцына, А. Тызенгаўз, Ж. Жылібер, А.Ф.В. Адамовіч, А.І. Абіхт, В.В. Пелікан, Я.В. Пелікан, К.І. Грум-Гржымайла.

(Ученые записки. – 2017. – Том 23. – С. 35–39)

Belarusian Medical Scientists in the Context of the Development of European Medicine in the Late XVIIIth – early XIXth Centuries

Bezdel V.Ya., Khadanyonak V.M.

Education Establishment “Vitebsk State Technological University”, Vitebsk

2017 year was declared the year of science. This motivated the authors to turn to the history of national science including medicine. More over many of the medical scientists born in Belarusian governorates, who made discoveries in applied medicine, remain unknown to Belarusians.

The purpose of this article is to describe the state of medical science in Belarusian governorates against the backdrop of European tendencies in medical science development.

Material and methods. The article relies on scientific and media publications by Belarusian and Russian authors: dissertation abstracts on issues of medical education, encyclopedia articles and biography dictionaries of the early XXth century. To achieve the goal special research methods were used: the historical and genetic, the historical and system and the historical and typological.

Findings and their discussion. The establishment of medical education in Polish–Lithuanian Commonwealth is in the focus of this article. Initially lecturers and professors were invited from European countries. However in the first half of the XIXth century an independent medical school was formed. Its representatives made considerable contributions to the European knowledge in surgery, balneology, and toxicology.

Conclusion. It is concluded, that despite the short time of their operation, the work of Vilnius University Medical Faculty first, and later of the Medical and Surgery Academy was successful.

Key words: Vilnius University, medical science, A. Tyzengaus, Zh. Zhyliber, A.F.V. Adamovich, A.I. Abikht, V.V. Pelikan, Y.V. Pelikan, K.I. Grum-Grzhymayla.

(Scientific notes. – 2017. – Vol. 23. – P. 35–39)

Адрас для карэспандэнцыі: e-mail: bez_4verona@mail.ru – В.Я. Бездэль

У XVIII–XIX стст. закладваліся асновы беларускай навукі. Не выключэннем была і медыцына. Нашы суайчыннікі шмат зрабілі для развіцця аховы здароўя не толькі на тэрыторыі беларускіх губерній, але і Расіі. На жаль, па прычыне адсутнасці ўласнай дзяржаўнасці многія беларускія навукоўцы лічыліся рускімі або палякамі.

Тэма развіцця медыцыны ў Заходняй Еўропе і на беларускіх землях у абазначаны перыяд атрымала асвятленне яшчэ ў савецкі час. У працах Г.Р. Кручка, В.Г. Міцельмахерыса, Л.А. Касцейка, В.С. Ялейнікавай, В.П. Грышкевіча разглядаліся аспекты станаўлення арганізацыі аховы здароўя і медыцынскай дапамогі з пункту гледжання савецка-марксісцкай ідэалогіі, пры гэтым удзялялася значная ўвага пытанням удзелу ўрачоў у барацьбе з царызмам. У сучаснай беларускай і расійскай гістарыяграфіі вызначаную тэматыку распрацоўваюць Ф.І. Ігнатавіч, Л.І. Казей, В.А. Кульпановіч, М.Б. Мірскі, І.В. Панцюк, М.М. Піліпцэвіч, А.Г. Эльяшэвіч і інш.

Разам з тым, калі праблемы арганізацыі медыцынскай справы і медыцынскай адукацыі разгледжаны і прааналізаваны даследчыкамі, звесткі пра беларускіх навукоўцаў-медыкаў маюць фрагментарны, а часам і супярэчлівы характар.

Мэта артыкула – ахарактарызаваць стан медыцынскай навукі ў беларускіх губернях у кантэксте еўрапейскіх тэндэнцый развіцця медыцыны. Для гэтага акрэслены дасягненні еўрапейскай медыцыны на працягу XVIII ст., разгледжана дзейнасць медыцынскіх устаноў на беларускіх землях, дадзена ацэнка дзейнасці беларускіх медыкаў і запрошаных замежных вучоных у справе станаўлення беларускай і ўзбагачэння еўрапейскай медыцынскай навукі.

Матэрыял і метады. Даследаванне падрыхтавана па матэрыялах перыядычнага друку і аўтарэфератаў дысертацый, прысвечаных пытанням станаўлення медыцынскай адукацыі на беларускіх землях, артыкулаў энцыклапедычных даведнікаў і біяграфічных слоўнікаў пачатку ХХ ст. Для дасягнення пастаўленай мэты і задач выкарыстоўваліся такія спецыяльна-навуковыя метады, як гісторыка-генетычны, гісторыка-сістэмны, гісторыка-тыпалагічны.

Вынікі і іх абмеркаванне. XVIII стагоддзе – гэта перыяд уступлення чалавецтва ў эпоху Новага часу, які ахарактарызаваўся глабальнымі зменамі ў розных сферах жыцця людзей. Аснова працэсу мадэрнізацыі – асветніцтва, якое ў краінах Еўропы, у тым ліку і Беларусі, прывяло да свабо-

дамыснасці, папулярызацыі навукі, вызвалення яе ад царкоўнага ўплыву.

Яшчэ ў XVII – першай палове XVIII ст. Ф. Бэкан, Р. Дэкарт, Б. Спіноза, Г. Лейбніц, І. Ньютан залажылі філасофскія асновы прыродазнаўства Новага часу. Так, Ф. Бэкан асновай усіх навук лічыў вопытныя веды, эксперымент і індуктыўны метады; захаванне здароўя, лячэнне хвароб і працяг жыцця чалавека – галоўнай задачай медыцыны. Згодна з Дэкартам, цела чалавека ўяўляла сабой па сутнасці машыну, якая падпарадкоўвалася законам механікі, дзе ўсе функцыі чалавечага арганізма ёсць рэфлекс, акрамя мыслення.

Такім чынам, навуковыя адкрыцці ў вобласці медыцыны XVIII – першай паловы XIX ст. немагчыма было б уявіць без змен у філасофіі і прыродазнаўстве. Закладзеныя асновы новай метадалогіі сталі штуршком, што запусціў працэс фарміравання медыцыны, якая абапіралася на веды аб чалавечым арганізме, а не на фантастычныя ўяўленні. У XVIII ст. у Еўропе пачалася маштабная рэформа медыцыны, паколькі да гэтага часу існаваў поўны разрыў паміж лячэбнай практыкай і тэарэтычнымі ўяўленнямі. На працягу мінулых стагоддзяў медыкі лічылі хваробы праяўленнем няправільнага змяшэння часціц ці проста нябачных жывых істот у арганізме чалавека. Новыя веды і ўяўленні зрабілі аб'ектам пошуку ўрача не міфічныя рэчы, а рэальна існуючыя з'явы, якія фіксаваліся пры дапамозе органаў пачуццяў. Аўтарамі новых ідэй з'яўляліся французскія клініцысты Ф. Пінэль, П. Кабаніс і Ж. Карвізар.

Дзякуючы намаганням еўрапейскіх медыкаў было дадзена азначэнне тэрміну “хвароба”, пры лячэнні хворых выкарыстоўваліся новыя метады, унутраныя працэсы чалавечага арганізма сталі тлумачыць з пункту гледжання дасягненняў хіміі і фізікі. У. Гарвей апісаў працэс кровазвароту; Д.Б. Моргань устанавіў, што кожнай хваробе адпавядаюць змены ў канкрэтным чалавечым органе, заснаваў паталагічную анатомію; В. Раманцыні вывучаў уплыў навакольнага асяроддзя на стан здароўя чалавека, што стала падмуркам для станаўлення гігіены працы; вядомы філосаф-матэрыяліст Ж. Ламетры падтрымліваў і прапагандаваў выключна вопытны шлях развіцця медыцыны.

Новы метадалагічны падыход прапанаваў французскі анатам і ўрач М. Біш, які распрацаваў метадыку клініка-анатамічных супастаўленняў. Л. Аўэнбругер, Ж. Карвізар і Р. Лаэнэк увялі ў практыку дыягнастычныя прыёмы (пальпацыю, перкусію,

аўскультацыю), якія дазвалялі выяўляць патамарфалагічныя змены ў пацыента. Г. Бурхан выкарыстоўваў тэрмометр пры аглядзе хворага.

Еўрапейскія ідэі і новаўвядзенні ў вобласці медыцыны пранікалі і на тэрыторыю Рэчы Паспалітай. Цэнтрам зараджэння медыцынскай адукацыі і медыка-біялагічных навук на беларускіх землях стаў Гродна. У 1774 г. з дазволу караля С.А. Панятоўскага А. Тызенгаўз запрасіў у горад вядомага французскага вучонага Жана Жылібера на кіраўніцтва створанай Гродзенскай медыцынскай акадэміяй, якая мела тры аддзяленні: вышэйшае лекарскае (на 10 юнакоў са шляхты) для працы ў гарадах; падрыхтоўкі правінцыяльных лекараў і хірургаў (20 чалавек); аддзяленне павітух (17 чалавек) [1, с. 498]. Навучэнцаў 2-га і 3-га аддзяленняў набіралі з ліку сялян каралеўскіх эканомій, дзе яны павінны былі працаваць пасля заканчэння вучобы.

У той час у Рэчы Паспалітай адсутнічала дзяржаўная сістэма аховы здароўя, не хапала ўрачоў і бальніц. Менавіта Тызенгаўзу належала ідэя стварэння дзяржаўнай медыцынскай службы.

У XVIII ст. медыцынскія факультэты, медыцынскія школы пры шпіталях у Заходняй Еўропе, Расіі, Рэчы Паспалітай займаліся толькі падрыхтоўкай кадраў. Дасягненнем А. Тызенгаўза і Ж. Жылібера было тое, што пры стварэнні медыцынскай акадэміі ў Гродна прафесарска-педагагічны састаў займаўся ўрачэбнай практыкай, кансультаваў дактароў медыцынскіх устаноў. Дзякуючы еўрапейскаму вопыту Ж. Жылібера, яго асветніцкім поглядам аснову навучальнага працэсу ў акадэміі складалі не схаластычнае кабінетнае навучанне, а падрыхтоўка, якая сумяшчала тэорыю і практыку. Вучэбная база акадэміі для таго часу была цудоўнай: анатамічны і фізічныя кабінеты, бібліятэка на 3000 кніг, сярод якіх каля 500 рэдкіх і каштоўных [2, с. 88].

У 1781 г. у сувязі з банкруцтвам А. Тызенгаўза многія з яго дабрадзейных пачынанняў прыходзяць у заняпад. З-за матэрыяльных праблем медыцынская акадэмія пераведзена ў Вільню і аб'яднана з універсітэтам. Пры актыўным удзеле Ж. Жылібера на яе аснове адкрыты медыцынскі факультэт. З гэтага часу Віленскі ўніверсітэт становіцца цэнтрам медыцынскіх ведаў і адукацыі. Кіраўніцтва ўніверсітэта зацвердзіла “семь главных курсов и для оных семь профессоров”: анатоміі, паталогіі, хірургіі, доктарскіх прыпасаў (веданне лекаў), клінікі, павятух ці акушэрства і скотнага лячэння.

У пачатку XIX ст. росквіту ўніверсітэта садзейнічаў А. Чартарыўскі, апякун Віленскай навучальнай акругі. На выкладчыцкую дзейнасць былі запрошаны вядомыя вучоныя: Ж.Э. Жылібер, Е. Снядэцкі, С.Л. Бізэа, Л.Г. Баянус, Я. Брыётэ, Н. Рэнье, І. Ланеменер, І. Лабенвейн, Ф. Шпіцнагель. Універсітэт стаў буйным цэнтрам навуковай медыцынскай думкі ва Усходняй Еўропе. Бібліяграфічныя спісы надрукаваных прац налічваюць тысячы найменняў. Навуковая ступень доктара медыцыны была прысуджана асобам у колькасці 240 чалавек, большасць з якіх – ураджэнцы Літвы і Беларусі [3, с. 73].

У 1804 г. з Вены ў Вільню запрасілі І.П. Франка. Ён фактычна рэарганізаваў медыцынскі факультэт, удасканаліў навучальны працэс: склаў планы, увёў новыя прадметы, заснаваў тэрапеўтычную клініку, пачалося чытанне лекцый па гігіене, фармакалогіі, анатоміі, паталогіі, фізіялогіі і г.д.

Рэарганізацыя медыцынскай справы, шырокае выкарыстанне новых метадык, перайманне перадавога вопыту неўзабаве прынеслі плён. Са сцен Віленскага ўніверсітэта і медыка-хірургічнай акадэміі выйшла цэлае суквецце медыкаў-даследчыкаў, якія зрабілі ўнёсак не толькі ў беларускую, але і ў сусветную медыцынскую навуку і практыку: А.Ф.В. Адамовіч, І.В. Адамовіч, А.І. Абіхт, В.В. Пелікан, Я.В. Пелікан, Т.М. Аўгусціновіч, К.І. Грум-Гржымайла і інш. Паспрабуем больш пільна прыгледзецца да некаторых з іх.

А.Ф.В. Адамовіч. Адам Фердынанд Восіпавіч Адамовіч нарадзіўся ў Вільні ў 1802 г. У 1818 г. ён скончыў Віленскую гімназію, а ў 1822 г. – медыцынскі факультэт Віленскага ўніверсітэта. Быў адным з лепшых вучняў вядомага ва ўсёй Еўропе доктара медыцыны І. Франка [4, с. 159; 5]. Намаганнямі А.Ф.В. Адамовіча ў 1823 г. у Вільні была створана ветэрынарная школа [3, с. 59]. Гэта была адна з першых устаноў такога профілю ў Расійскай імперыі. Арганізацыйныя справы не заміналі Адаму працягваць займацца навуковымі даследаваннямі. У 1826 г. ён атрымаў ступень доктара медыцыны і ў якасці прафесара выкладаў параўнальную анатомію, заахірургію і заатэрапію ў Віленскім універсітэце і Ветэрынарным інстытуце Віленскай медыка-хірургічнай акадэміі. А.Ф.В. Адамовіч паспрыяў стварэнню асобнага музея заатэрапеўтычных прэпаратаў, а з 1842 г. стаў галоўным урачом шпіталя ў Вільні. Адам Адамовіч з'яўляецца адным з пачынальнікаў бальнеалогіі (раздзел фізіятэрапіі, звязаны з лячэннем мінеральнымі водамі). Ён дасле-

даваў хваробы хатніх жывёл, у прыватнасці асаблівую ўвагу надаваў выяўленню прычын і наступстваў у іх шаленства, займаўся пытаннямі параўнальнай анатоміі, палеанталогіі і гісторыі медыцыны ў Беларусі. Апрача даследавання праблем медыцыны і ветэрынарыі, Адам Адамовіч актыўна працаваў над гісторыяй Вільні і выдаў сачыненне, прысвечанае лютэранскай царкве.

А.І. Абіхт. Адольф Іванавіч Абіхт нарадзіўся ў сям’і філосафа Іагана Абіхта, прафесара логікі і метафізікі Віленскага ўніверсітэта. Пасля заканчэння ўніверсітэта, дзе працаваў бацька, Адольф Іванавіч атрымаў званне магістра філасофіі і доктара медыцыны (1815 г.). Працяглы час кіраваў гінекалагічнай клінікай пры Віленскім універсітэце. Але прага да ведаў і імкненне самаўдасканалвацца не давалі Абіхту доўга сядзець на адным месцы. Тры гады ён падарожнічаў па Германіі і Францыі, слухаў лекцыі ў Вене і Парыжы, каб падрыхтавацца да прафесуры. Гэты каштоўны вопыт быў ім напоўніцу выкарыстаны ў навуковай і практычнай дзейнасці. У 1827 г. Абіхт прызначаны ардынарным прафесарам. Пасля закрыцця Віленскага ўніверсітэта з 1832 г. быў прафесарам Віленскай медыка-хірургічнай акадэміі. Лічыўся найлепшым медыцынскім кансультантам у Вільні і Літве [6, с. 1]. Пасля закрыцця акадэміі займаўся лячэбнай практыкай у Вільні. Яго падручнік пра ўнутраныя хваробы, надрукаваны ў Вільні на лацінскай мове, доўгі час быў асноўным сродкам навучання. Адольф Іванавіч Абіхт з’яўляецца аўтарам прац “Пра атручэнні і спосабы іх лячэння”, “Заўвагі адносна паталогіі як асновы медыцынскай сістэмы” і інш., якія ўзбагацілі медыцынскую думку Беларусі, а шмат у чым і апырэдзілі свой час.

В.В. Пелікан. Венцаслаў Венцаслававіч Пелікан нарадзіўся ў сям’і музыканта слонімскага аркестра. Пачатковую адукацыю Венцаслаў Пелікан атрымаў у школах Слоніма і Маладзечна, у 1809 г. праслухаў курс філасофскіх навук у інстытуце пры Віленскім універсітэце, затым паступіў у Пецябургскую медыка-хірургічную акадэмію, якую скончыў у 1813 г. з залатым медалём. Яшчэ падчас вучобы ў акадэміі В. Пелікан напісаў і выдаў падручнік па мікалогіі. У 1816 г. В. Пелікан за працу “Аб анеўрызмах” атрымаў вучоную ступень доктара медыцыны і хірургіі, у тым жа годзе быў абраны прафесарам кафедры хірургічнай паталогіі і хірургічнай клінікі Віленскага ўніверсітэта. У першыя ж гады працы В. Пелікан здабыў славу выдатнага

майстра хірургічнай справы. Выкладаў ва ўніверсітэце, займаўся хірургічнай практыкай, загадваў хірургічнай клінікай. За свой кошт В. Пелікан стварыў хірургічны кабінет з наборам інструментаў і бібліятэку. Апублікаваў некалькі навуковых артыкулаў, вынайшаў і ўдасканаліў некаторыя медыцынскія інструменты і прыстасаванні. У 1826 г. стаў рэктарам Віленскага ўніверсітэта [7, с. 462]. На гэтай пасадзе В. Пелікан паказаў сябе як здольны адміністратар і арганізатар, шмат зрабіў дзеля ўмацавання базы ўніверсітэта, павышэння якасці адукацыі. Быў старшынёю камітэта па складанні праекта Віленскай навучальнай акругі і новага статута Віленскага ўніверсітэта.

У 1851 г. Венцаслаў Венцаслававіч прызначаны прэзідэнтам імператарскай Санкт-Пецябургскай медыка-хірургічнай акадэміі, дзе ўпершыню пачынае праводзіць акадэмічныя канферэнцыі, на якіх вядомыя дактары і навукоўцы чыталі свае даклады. В. Пелікан шмат зрабіў і ў галіне рэфармавання ваеннай медыцыны. Апроч чытання лекцый, В. Пелікан выдаваў навучальныя дапаможнікі, сабраў шмат матэрыялаў па анатамічнай медыцыне, стварыў новыя хірургічныя інструменты. Таленту В. Пелікана належыць з’яўленне ў медыцыне многіх анатамічных і хірургічных прылад: дугападобнай выгнутай пілы, якая пры перапілоўванні не траўміравала мяккіх тканак; металічных дужак для аперацыі заечай губы; фрэз для трэпанавання чэрапа і інш. Шмат зрабіў В. Пелікан у галіне хірургіі сасудаў, вядомыя яго аперацыі на шыі і галаве. Асобныя віды аперацый і тэхнічныя дэталі насілі тады рэвалюцыйны характар.

Я.В. Пелікан. Яўген Венцаслававіч Пелікан нарадзіўся ў 1824 г. у Вільні ў сям’і прафесара анатоміі В.В. Пелікана. Пачатковую адукацыю атрымаў дома, дасканалы валодаў французскай, нямецкай, англійскай і італьянскай мовамі. Скончыў медыцынскі факультэт Маскоўскага ўніверсітэта і абараніў доктарскую дысертацыю “Пераломы шыікі сцягна”. Пасля абароны працаваў у Расійскай імператарскай медыка-хірургічнай акадэміі, дзе чытаў лекцыі па дзіцячых хваробах. Я. Пелікан выкладаў у акадэміі судовую медыцыну і таксікалогію, удзельнічаў у распрацоўцы навуковых пытанняў па гэтых дысцыплінах, увёў у акадэміі навукова-доследны спосаб выкладання таксікалогіі. У 1854–1855 гг. ім было зроблена больш за 200 вопытаў, колькасць ускрыццяў даходзіла да 100 на год. У 1860 г. паводле праекта Яўгена Венцаслававіча ў Пецябургу

быў адкрыты Камітэт грамадскага здароўя [8, с. 474–479]. У 1861 г. Я. Пелікан быў прызначаны дырэктарам Медыцынскага дэпартаменту Міністэрства ўнутраных спраў Расіі. Навуковыя публікацыі Я. Пелікана былі прысвечаны развіццю таксікалогіі, судовай медыцыне, эпідэміялогіі і далі дастаткова новага матэрыялу па фізіялогіі і хіміі. Я.В. Пелікан лічыцца заснавальнікам навукова-эксперыментальнага напрамку ў таксікалогіі.

К.І. Грум-Гржымайла. Кандрат Іванавіч Грум-Гржымайла нарадзіўся ў 1794 г. у Магілёве. У 1820 г. ён скончыў медыцынскі факультэт Віленскага ўніверсітэта і атрымаў ступень медыка-хірурга. У 1821–1828 гг. Кандрат Іванавіч працаваў у ваенным шпіталі ў Магілёве, дзе напісаў дысертацыю “Наогул пра пахвінныя грыжы і новы спосаб іх лячэння шляхам аперацыі” [8, с. 139]. Ён дэталёва распрацаваў уласную метадыку аперацыі пахвінных грыж. Свае навуковыя здабыткі былі абагульнены ім у працы “Манаграфія аб радыкальным лячэнні пахвінна-намашоначных грыж, асабліва па спосабе, заснаваным на 27 аперацыях, з падрабязным анатамічным, фізіялагічным і паталагічным разважаннем аб пахвінных грыжах наогул і практычным разборам найгалоўнейшых метадых радыкальнага лячэння”. Гэта была першая манаграфія па ваенна-палявой хірургіі ў Расійскай імперыі. У Магілёве К. Грум-Гржымайла правёў першую на тэрыторыі Расійскай дзяржавы пластычную аперацыю заечай губы. Таксама ён першым зрабіў аперацыю на мачавым пузыры.

Шмат увагі Кандрат Іванавіч надзяляў вывучэнню мінеральных вод і лекавай гразі Расіі. Свае меркаванні выклаў у кнізе “Поўнае сістэматычнае, практычнае апісанне мінеральных вод, лекавай гразі ў Расійскай імперыі”, выдадзенай у 1855 годзе. У 1865 г. Грум-Гржымайла – аўтар першай працы па рэкрэацыйнай геаграфіі Расійскай імперыі, якая змяшчала і даведкі пра вядомыя замежныя курорты. За навуковыя працы Кандрат Іванавіч выбіраецца членам Санкт-Пецярбургскай медыка-хірургічнай акадэміі. У 1865 годзе ў Санкт-Пецярбургу выходзіць яго апошняя кніга “Фізіялогія паэзіі і шчасця”. Жыццё Кандрата Іванавіча Грум-Гржымайлы было насычана актыўнай дзейнасцю і прасякнута любоўю да чалавека. Ён заслужыў павагу сучаснікаў, заняў дастойнае месца сярод самых прагрэсіўных людзей свайго часу [9].

Заклучэнне. Такім чынам, за час існавання Віленскага ўніверсітэта (1803–1832) і Медыка-хірургічнай акадэміі (1832–1842; створана пасля паўстання 1830–1831 гг. і

закрыцця Віленскага ўніверсітэта) было падрыхтавана 1,5 тыс. медыкаў – кожны пяты ўрач у Расіі [3, с. 73].

Калі першапачаткова для арганізацыі медыцынскай справы ў беларускія губерні запрашаліся замежныя спецыялісты (Ж. Жылібер, І. Франк і інш.), то паступова фарміраваўся ўласны кантынгент урачоў-практыкаў і навукоўцаў з ліку выпускнікоў універсітэта. Яны не толькі выкарыстоўвалі дасягненні еўрапейскай медыцыны, але і сталі аўтарамі новых метадаў лячэння, у тым ліку хірургічнага, і медыцынскіх інструментаў.

Названыя ў артыкуле імёны толькі ў малой ступені адлюстроўваюць поспехі беларусаў у галіне медыцыны. Разам з тым А.Ф.В. Адамовіч, А.І. Абіхт, В.В. Пелікан, Я.В. Пелікан, К.І. Грум-Гржымайла заклалі падмурак беларускай медыцынскай навукі, садзейнічалі паляпшэнню стану аховы здароўя насельніцтва беларускіх губерній, а многія з іх адкрыццяў засталіся актуальнымі і ў наш час.

Літаратура

1. Вялікае княства Літоўскае: энцыклапедыя: у 2 т. / рэдкал.: Г.П. Пашкоў (гал. рэд.) [і інш.]. – 2-е выд. – Мінск: БелЭн, 2007. – Т. 1: Абаленскі–Кадэнцыя. – 688 с.: іл.
2. Игнатович, Ф.И. Ж.Э. Жилибер и Гродненская медицинская академия / Ф.И. Игнатович // Журнал Гродн. гос. мед. ун-та. – 2011. – № 2. – С. 85–90.
3. Абаев, Ю.К. У истоков отечественной медицинской науки / Ю.К. Абаев // Здравоохранение. – 2014. – № 6. – С. 67–75.
4. Энциклопедический словарь / под ред. проф. И.Е. Андреевского. – СПб.: Ф.А. Брокгауз, И.А. Ефрон, 1890–1907. – Т. 1: А–Алтай. – 1890. – 480, [8] с.: ил., цв. карт.
5. Русский биографический словарь: Аарон – император Александр II / Изд. под наблюдением председателя Императорского Русского Исторического Общества А.А. Половцова. – СПб.: Тип. И.Н. Скороходова, 1896 [4]. – Т. 1. – 892, II с.
6. Мысліцелі і асветнікі Беларусі: энцыклапедычны даведнік. – Мінск: Беларуская энцыклапедыя, 1995. – С. 338.
7. Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: у 6 т. / рэдкал.: Г.П. Пашкоў [і інш.]. – Мінск: БелЭн, 1999. – Т. 5: М–Пуд. – 592 с.: іл.
8. Русский биографический словарь: Павел преподобный – Петр (Илейка) / Изд. под наблюдением председателя Императорского Русского Исторического Общества А.А. Половцова. – СПб.: Тип. И.Н. Скороходова, 1902. – Т. 13. – 745 с.
9. Хамякоў, У.Г. Грум-Гржымайла Кандрат Іванавіч. Да 220 годдзя з дня нараджэння / У.Г. Хамякоў // Магілёўскі мерыдьян. – 2013. – № 3–4(22–23). – Т. 13. – Вып. 3–4.

Паступіў у рэдакцыю 22.05.2017 г.